איתיביה רבא לרב נחמן. דאמר בעל לאו בכלל בריות הוא: **ותהא נטולה מן היהודים.** לכשתתגרש אסורה ליגשת דהכי קאמרה ונטולה אני מן היהודים שלא אהנה (ב) מתשמישו דהיינו דומיא דהנאת תשמישך עלי וכדרב דאמר כל כי האי גוונא חייל נדרא. והשתא מיהדר לאיתויי מיומתא דרב נחמן אי אמרת בשלמא בעל בכלל בריות הוא אהכי יפר חלקו דכי אמרה נטולה אני מן היהודים הוי בעל בכלל ואיתסר ליה מתשמיש והוו להו דברים שבינו לבינה ואהכי יפר כל זמן שהיא ברשותו ולכי נפקא מיניה חיילא נדרא כשאר דברים שבינו לבינה היינו דקתני ותהא נטולה מן היהודים לכשתצא מרשותו של זה שאינה יכולה ליגשא לאחרים: **אלא אי אמרת דבעל לא הוי בכלל בריות.** ותפשוט דכי אמרה ונטולה אני מן היהודים הלא הוי בעל בכלל (ג) משום דאמרינן נדרי עינוי נפש הוא הואיל ולכשתתגרש אי תתאלמן לא תוכל להנשא לכל אדם אהכי קרי ליה מהשתא עינוי נפש אע"ג דהשתא כל זמן שהיא תחתיו אינו עינוי נפש דידה והואיל ועינוי נפש איכון אמאי יפר חלקו כשתצא מתחתיו אל הנדר ויפר לה לעולם כשאר נדרי עינוי נפש אלא ש"מ דבעל בכלל בריות הוא ובנדרים שבינו לבינה הוא. מאן דפריך הכי ס"ל דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוא הוה אמינא דתשמיש עינוי נפש הוא ודלא כרב נחמן דאמר לעיל דתשמיש דברים שבינו לבינה הוא אליבא דר' יוסי: **שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היקרא קאסרה נפשה.** כלומר אבעל קאסרה נפשה משום דלדידיה היא דמשתריא אבל לשאר עלמא לא אצטריכא למידר דלא קא משתריא (ד) בהכי דאשת איש היא: **והתניא בברייתא.** בהך פירקין דבמעשר עני מני לאיתהנויי: **ר' אליעזר אומר.** הלוקח פירות מעם הארץ בשנה השלישית ובא לו להפרישם מעשר עני אינו צריך לקרות עליו שם מעשר עני דלמעשר ראשון ליכא למיחש דליתי לוי ראיה דלא יהניה עם הארץ וליתיב ליה ותרומה ליכא למיחש דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה דאית בה עון מיתה ומעשר שני ליכא בשנה השלישית אבל בתרומת מעשר מיתייב דלא למדנו בה עון מיתה אלא (ה) מהיקשא דתרומה גדולה והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה משמ"ה לא ליית ע"ה [להיקשא] ולא מפרשי ממנה תרומת מעשר ועל (אותו) מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפילו שם מעשר:

וחכ"א

בכלל ובריתא דמייתינן בפ"ק דב"ב דייקא נמי הכי דתניא התם (דף ח.) המודר הנאה מאנשי העיר ובא אדם אחד ונשתהא עמם כל ששהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקתני לה סתמא משמע ודאי אפילו בא לעיר אחר שנדר אסור בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל סתם בפ"ט מהלכות נדרים (הלכה ח) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ן ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא לגמוד ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאינן בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא בגמרא דילן אבל לא נסמוך על הירושלמי ובטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון בני אדם בגמרא דילן אבל דנזיל אף בתר אמירה מפיק מדר"ע: **איתיביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אני מן היהודים.** שאסרה הנאת תשמישה עליה ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא למה לה הפרה דהא איהו לא הוי בכלל איסור: **שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קא אסרה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הנאת תשמיש ואומרת נטולה אני מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דאהיתרא קאסרה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דליתא לה ליתסר הנאת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נמחי דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא. ואיכא נמחי דגרסי ואי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים בעלה בכלל איכא לפרושי דכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה שבאה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עם תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלבד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהוו דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל [עמ:] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים אין הבעל בכלל ג"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמרה דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמיש אלא ע"כ נטולה אני מהנאת פירותיהם קאמרה וא"כ נדרי עינוי נפש איכון ויפר לה לעולם דהא אמיקנא בריש פירקין [שם] דמפר בין לעצמו בין לאחרים דליכא למימר נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודן קאמרה אבל אי זבין להו בעל מותרת בהן דל"כ אמאי יפר חלקו ומפרקינן שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קאסרה נפשה דנטולה אני מן היהודים תשמיש משמע ולאו הנאת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות הכא הוי משום דמוכחא מילתא דאהיתרא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם נדרך (לקרוס סרומס מעשר) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי.** הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרוס תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה לעולם ומעשר שני מספק אבל מעשר עני אין צריך:

דנדר מיודי היס לאחר שלשים ויש כאן אדם שבשעת נדרו הוא מיודי היס ולאחר מכן קודם שלשים יום נעשה מיושבי יבשה דתלי ליה האי דינא בפלוגתא דר' שמעאל ור' עקיבא ולדידן דקי"ל כר' עקיבא אסור בו כיון שהיה מיודי היס בשעת נדרו וכדכתיבנא הא ירושלמי בהלכות הרמב"ן ז"ל בפרק ארבעה נדרים וכדכתיבנא לה נמי לעיל (דף ג.) וכיון דתלי ליה להאי דינא בפלוגתא דר' שמעאל ור' עקיבא מיניה דכי היכי דבאומן שהיו בשעת נדרו יורדי היס ואח"כ נעשו יושבי יבשה אסור לר' עקיבא ומותר לרבי שמעאל הכי נמי כי הוי איפכא דהיינו באותן בני אדם שהיו בשעת נדרו יושבי יבשה ולאחר מכן נעשו יורדי היס אסור לר' שמעאל ומותר לר"ע ולפוס האי פירושא דפרשי לא אתי האי ירושלמי כגמרא דילן דהא הכא מסקינן דהכי דבעל לאו בכלל בריות בשעה שנדרה אפי' הכי כשנתגרשה אסורה בו מפני שחזר להיות בכלל בריות אלמא לאו בתר אמירה בלחוד אזלינן. וכי תימא רב נחמן מוקי לה למתני' כר' שמעאל דאזיל בתר שעה שהנדר חל בה ומש"ה קתני דנתגרשה אסורה ליהנות מבעלה ליתא דהא סתם לן תנא בהאי פירקא כר"ע דתנן לקמן [פח:] אמרה הריני נזירה לאחר ל' יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום אין יכול להפר אלא ודאי כי קתני דנתגרשה אסורה לבעלה אפילו רבי עקיבא מודה בה הלכך להאי פירושא גמרא דילן לא אתי כירושלמי. ונראה לי דליכא למימר בהא אגמרא דבני מערבא כיון דגמרא דילן פליגא עלה דלפוס גמרין אסור בין בבני אדם שהיו בכלל לשונו בשעת הנדר בין בבני אדם שהיו בכלל לשונו לאחר מכן וסברא דר' עקיבא לא קשיא אהא מלתא כלל משום דהא מילתא תליא בלשון בני אדם ובגמרא דילן סברינן דבכלל לשון בני אדם כולהו בכלל ור"ע במילתיה בתר דרשא דקראי דייק ליה הכי דלא שייך התם לשון בני אדם כלל ובירושלמי לא סברי הכי אלא סברי דהנודר מיודי היס ודאי לאהנהו דהוו יורדי היס בשעת עיקר נדרו קא מכוין ומש"ה לית ליה למידק אלא לידע איזו שעה הוא עיקר נדרו אם שעת האמירה או שעת החלות ומש"ה אמרינן התם דתלי בפלוגתא דרבי שמעאל ור' עקיבא. האי הוא פירושא דירושלמי ומאן דלא מפרש ליה הכי לא סבר ליה מידי. ובגמרא דילן סברינן דלא תליא בהא מלתא כלל אלא בלשון בני אדם שכולן בכלל ובריתא דמייתינן בפ"ק דב"ב דייקא נמי הכי דתניא התם (דף ח.) המודר הנאה מאנשי העיר ובא אדם אחד ונשתהא עמם כל ששהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקתני לה סתמא משמע ודאי אפילו בא לעיר אחר שנדר אסור בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל סתם בפ"ט מהלכות נדרים (הלכה ח) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ן ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא לגמוד ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאינן בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא בגמרא דילן אבל לא נסמוך על הירושלמי ובטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון בני אדם בגמרא דילן אבל דנזיל אף בתר אמירה מפיק מדר"ע: **איתיביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אני מן היהודים.** שאסרה הנאת תשמישה עליה ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא למה לה הפרה דהא איהו לא הוי בכלל איסור: **שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קא אסרה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הנאת תשמיש ואומרת נטולה אני מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דאהיתרא קאסרה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דליתא לה ליתסר הנאת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נמחי דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים בעלה בכלל איכא לפרושי דכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה שבאה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עם תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלבד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהוו דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל [עמ:] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים אין הבעל בכלל ג"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמרה דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמיש אלא ע"כ נטולה אני מהנאת פירותיהם קאמרה וא"כ נדרי עינוי נפש איכון ויפר לה לעולם דהא אמיקנא בריש פירקין [שם] דמפר בין לעצמו בין לאחרים דליכא למימר נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודן קאמרה אבל אי זבין להו בעל מותרת בהן דל"כ אמאי יפר חלקו ומפרקינן שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קאסרה נפשה דנטולה אני מן היהודים תשמיש משמע ולאו הנאת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות הכא הוי משום דמוכחא מילתא דאהיתרא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם נדרך (לקרוס סרומס מעשר) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי.** הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרוס תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה לעולם ומעשר שני מספק אבל מעשר עני אין צריך:

לפי סברת המקשה תקשה כמו כן מאי תהא משמעתו דקתני כיון דלאו בתשמיש ותעמוד תחתיו דלא תנא וקאי אמשנה ראשונה דאמר תנא: אין אדם צריך לקרות. למעשר עני של דמאי:

מעכבו

מסורת הש"ס

(א) לקמן 5: [לעיל פא:], (ב) [תוספתא פ"ז], (ג) [מכות מז: ע"ש], (ד) דמאי פ"ד משנה ג מכות מז:.

הגהות הב"ח

(ה) גמ' לעולם שאני הכא כל"ל ותיבות אימא לך ממתק: (ב) רש"י ד"ה ותהא וכו' מתשמישיך דהיינו וכו' והוה לה דברים שבינו וכו' והיינו דקתני: (ג) ר"ה אלא אי אמרת וכו' דלא הוי בעל בכלל וא"כ בע"כ יפר חלקו דקתני היינו לאחר שתתגרש משום דאמרינן וכו' הואיל דלכשתתגרש וכו' וכשתצא מתחתיו וכו' ומאן דפריך הכי סבירא ליה וכו' דאמר לעיל. נ"ב מחלת דף פב: (ד) ר"ה דאמרת לא מיגרעא מילתא דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוה אמינא דתשמיש עינוי נפש הוא ודלא כרב נחמן דאמר לעיל דתשמיש דברים שבינו לבינה הוא אליבא דר' יוסי: **שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היקרא קאסרה נפשה.** כלומר אבעל קאסרה נפשה משום דלדידיה היא דמשתריא אבל לשאר עלמא לא אצטריכא למידר דלא קא משתריא (ד) בהכי דאשת איש היא: **והתניא בברייתא.** בהך פירקין דבמעשר עני מני לאיתהנויי: **ר' אליעזר אומר.** הלוקח פירות מעם הארץ בשנה השלישית ובא לו להפרישם מעשר עני אינו צריך לקרות עליו שם מעשר עני דלמעשר ראשון ליכא למיחש דליתי לוי ראיה דלא יהניה עם הארץ וליתיב ליה ותרומה ליכא למיחש דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה דאית בה עון מיתה ומעשר שני ליכא בשנה השלישית אבל בתרומת מעשר מיתייב דלא למדנו בה עון מיתה אלא (ה) מהיקשא דתרומה גדולה והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה משמ"ה לא ליית ע"ה [להיקשא] ולא מפרשי ממנה תרומת מעשר ועל (אותו) מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפילו שם מעשר:

וחכ"א

בכלל ובריתא דמייתינן בפ"ק דב"ב דייקא נמי הכי דתניא התם (דף ח.) המודר הנאה מאנשי העיר ובא אדם אחד ונשתהא עמם כל ששהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקתני לה סתמא משמע ודאי אפילו בא לעיר אחר שנדר אסור בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל סתם בפ"ט מהלכות נדרים (הלכה ח) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ן ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא לגמוד ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאינן בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא בגמרא דילן אבל לא נסמוך על הירושלמי ובטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון בני אדם בגמרא דילן אבל דנזיל אף בתר אמירה מפיק מדר"ע: **איתיביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אני מן היהודים.** שאסרה הנאת תשמישה עליה ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא למה לה הפרה דהא איהו לא הוי בכלל איסור: **שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קא אסרה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הנאת תשמיש ואומרת נטולה אני מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דאהיתרא קאסרה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דליתא לה ליתסר הנאת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נמחי דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים בעלה בכלל איכא לפרושי דכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה שבאה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עם תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלבד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהוו דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל [עמ:] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים אין הבעל בכלל ג"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמרה דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמיש אלא ע"כ נטולה אני מהנאת פירותיהם קאמרה וא"כ נדרי עינוי נפש איכון ויפר לה לעולם דהא אמיקנא בריש פירקין [שם] דמפר בין לעצמו בין לאחרים דליכא למימר נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודן קאמרה אבל אי זבין להו בעל מותרת בהן דל"כ אמאי יפר חלקו ומפרקינן שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קאסרה נפשה דנטולה אני מן היהודים תשמיש משמע ולאו הנאת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות הכא הוי משום דמוכחא מילתא דאהיתרא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם נדרך (לקרוס סרומס מעשר) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי.** הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרוס תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה לעולם ומעשר שני מספק אבל מעשר עני אין צריך:

פירוש הרא"ש

שאני הכא דמוכחא מילתא כו'. דבעלמא לא הוי בעל בכלל בריות הכא מוכחא מילתא דהוי בכלל יהודים שאינה צריכה לפקור עצמה אלא ממי שהיא מותרת לו ומ"ג ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש איכון ויפר לעולם וה"פ דאי בעל לא הוי בכלל בריות מ"ב נטולה אני מן היהודים לאו לענין תשמיש קאמרה דבלאו הכי אסורה לפס אלא לענין הנאת קאמרה שאסרה הנאת עולם עליה והוו נדרי עינוי נפש איכון ויפר לעולם ומאי קאמר ותהא נטולה מן היהודים ואע"ג דאמרינן כיון דבעל לאו בכלל בריות הוא אינו יכול להפר אלא משום קונם שאני הנה לבריות ומותרת בפירותיהן כדפי' לעיל אבל נטולה אני מן היהודים משמע מפירותיהן הלכך אסורה להם אף אם יתכרום לאחרים ומשמעתו לא קשיא ליה דה"ק יפר חלקו שתהא מותרת ליהנות מן היהודים בעודה תחתיו ותעמוד אצלו ותשמשנו: **ושני שאני הכא דמוכחא מילתא.** כלומר ליגשא דנטולה אני מן היהודים משמע דמתשמיש קאמרה ובעל הוה בכלל דאהיתרא קאסרה נפשה וליגשא קמא מריות ופשוט יותר אלא דאשתר דקשה להו משום דליכא למימר דלעולם בעל לאו בכלל בריות הוא ואפי' דצריך להפר חלקו כדר"ג דלעיל גבי הניא שלא אלינא מעתך וה"ג לפוס ריהטא דעלמא בעל בכלל בריות הוא ולכך נתחזו לעשות גירשא אחרת: **אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי.** הלוקח תבואה מע"ה צריך להפרים מעשר ראשון ומעשר שני מספק אבל מעשר עני אין צריך:

מוסף רש"י

נטולה אני מן היהודים. מודלת אני מהם מתשמיש שלא יהנה שום יהודי ממנה (לעיל פא:). **אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי.** דאמרינן (סוטה מח.) דיומן כהן גדול שלא בכל גמול ישראל ולקח את עמי הארץ תשוחין על המעשרות מון תתרומה גדולה, אמר להן ליעקאל בני כשם שהתרומה במיתה כך הטבל במיתה, עמד ומיקן הלוקח מעם הארץ יפרים כל המעשרות ומעכבן לעצמו ואוכל, מעשר ראשון שהרי מוחר לזרים, ומעשר שני אוכלו בירושלים, ואם שנת מעשר עני הוא נאלקו ר' אלעזר וחכמים, וקאמר ר"א דלא מיבעי אפרושי מספק דלא צריך, אלא אפילו לקרות עליו את הפס ולומר מעשר עני של כרי זה יהא נלפוט או בדרומו נמי לא צריך (מכות מז:).

תוספות

ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא. כי נדרה נטולה אני מן היהודים פירוש מתשמיש היהודים משאר יהודים קאמרה ואמאי צריך לספר אלא הא לא אסרה נפשה אלא משאר יהודים: **שאני הכא דמוכחא מילתא.** שמתכוונת לאסור עצמה מתשמיש אמאיר לה דהיינו תשמיש הבעל ולכך צריך לספר אלא ואית ספרים דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נטולה אני מן היהודים קאמרה אלא מתשמיש דוקא בעודו אלהם אבל אמה שיקח הבעל מהם תהנה ש"כ אמאי יפר בעודה תחתיו אפי' בינו לבינה לא הוי כיון שיכול הבעל להניח ממקום שירצה הר"ל יוהה כ"ע ויפר לה לעולם אף אחר שיגרשנה ואמאי תהא נטולה מן היהודים אלא לאו בעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה והוי בינו לבינה ומשני שאני הכא דמוכחא מילתא דהתורה אסרה וכי נמי בעל לאו בכלל בריות בעלמא הכא הוי בכלל בריות וסכי משמע לשון נטולה מבעל ומהשאר יהודים וקשה נדרה ושמא הו"ק יפר אפי' שם להפרשה כלל

מעכבו לעצמו אחר שהפרישו שהרי מותר לזרים והמוליא מחבירו עליו הרמיה שלא הפרישו עם הארץ אבל מעשר עני אין צריך להפריש דסבירא ליה לרבי אליעזר דאפילו ודאי שלא הפרישו מן הכרי אינו טובל שיהא אוכלו במיתה הלכך אינו מפרישו מספק:

וחכ"א קורא שם. [דאם] ודאי לא הפרישו הוי עבל ויהא האוכל מן הכרי במיתה אע"פ שמתוקן לגמרי ואין צריך לתקן אלא להפריש מעשר עני הלכך מפרישו מספק דספקו טובל: **קסבר ספקו אינו טובל.** הוא הדין לודאי אלא משום דבספקיה נקטינן נקט ספקו. וכיון דספקו אינו טובל קסבר לית בה טובת הנאה דטובת הנאה בטובל ואינו טובל תליא דכתיב[ב] ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו ודרשינן[ג] דבעתידים לתרום הכתוב מדבר ומדכתיב לא יחללו משמע דטובל [והני] דטובלי תלה הרמתן בבעלים לומר שטובת הנאה שנאסר לכתיב את אשר ירימו וכמדן דכתיבא בהו נתינה דמי הלכך דוקא בדטבלי איכא טובת הנאה לבעלים אבל בדלא טבלי לא. ומעשר עני למאן דאית ליה ספקו אינו טובל לית בה טובת הנאה הלכך יכולה ליהנות ממעשר עני דהפקרא בעלמא הוא ומאן דאמר קורא שם קסבר ספקו טובל דמשום הכי צריך לקרות שם וכל שספקו טובל אית בה טובת הנאה ולא שרי ליה לאתהנויי כל"ל:

(ב) רש"י ד"ה מאי לאו וכו' ר' אליעזר דאומר וכו' ר' אליעזר דאומר אם יש בה טובת הנאה איכא נמי הא קילותא דאין ספיקו טובל מה שאין כן בתרומה: (ג) ד"ה אמר ליה אביי וכו' לא רבי אליעזר. נ"ב כלומר ואכתי קשו מתניתין וברייתא אהדדי: (ד) ד"ה רבנן וכו' דהא דאמרת דמיפקר: (ה) ד"ה במעשר עני וכו' לרבי דבהדהוא מעשר וכו' שהוא בגורן ההוא לא כתיב ביה נתינה אלא והנחת בשעריך כל"ל והל"ת: (ו) ד"ה דרבי דאומר משלם וכו' שהיה לו בתוסס מתנות:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי לאו למאן דאמר ספיקו אינו טובל קסבר לית ליה טובת הנאה וכיון דלית ליה טובת הנאה שרי ליה לאתהנויי ולמאן דאמר קורא שם קסבר ספיקו טובל וכל שספיקו טובל אית ליה טובת הנאה ולא שרי ליה לאתהנויי כל"ל:

פירוש הרא"ש

וחכמים אומרים קורא שם. בגפנו לו בדרומו וקניעות מקום הוי כספרשה: **ואין צריך להפרישו.** כי אין צריך ליתנו לעניים מספק: **קסבר ספקו אינו טובל.** אינו אלא מעשר עני דלא הוי בכלל מעשר דאורייתא דלא הוי בכלל מעשר דאורייתא דלא הוי בכלל מעשר דאורייתא

ורבי יוסי סבר אינו ממון. ואינו משלם לו אלא דמי חולין שבו: **כמתנות שלא הורמו קמיפלגי.** דרבי סבר כמי שלא הורמו דמיין ולהכי משלם לו דמי כולו ורבי יוסי סבר כמי שהורמו דמיין ואינו משלם אלא דמי חולין: **ואי טובת הנאה אינה ממון.** אפילו הוויין כמי שלא הורמו אינו משלם לו דמי טובת הנאה לא מפסיד ליה ולא מידי: **אלא.** לעולם אימא לך דאינו ממון והיינו טעמא דרבי אע"ג דטובת הנאה אינה ממון אפי' הכי משלם לו דמי כולו משום דקנסו רבנן לגנב כי היכי דלא ליגנוב ורבי יוסי סבר. אינו משלם אלא דמי חולין דחדא ועוד קאמר חדא דטובת הנאה אינה ממון ועוד לדבריך דאמרת טעמא משום קנס אדרבה לקנסיה לבעל הבית זה: **כי היכי דלא לשדי לעיבליה.** ולעולם אכתי ריש לקיש וסיפא דמתני' דקשיא אהדדי לא מיתרץ: **רבא אמר.** לעולם לא קשיא מתניתין וסיפא דאקתני דטובת הנאה ממון וריש לקיש טעמא דיטלו בעל כרחו: **שאני תרומה משום דלא חזיא אלא לכהנים.** וכיון דאתי למיסרה עלייהו שויא להו תרומה כעפרא בעלמא והואיל וכעפרא הויא לא מיתחלי בטובת הנאה ולהכי שקלי לה בעל כרחו: **מתני' קונס שאני עושה על פי אבא כו' אין יכול להפר.** דלא הוי לא נדרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה: **שאני עושה לפיך אין צריך להפר.** דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה לאפקועי לבעל מה דזכי ליה רחמנא: **ר' עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו.** כדאמרי' במס' כתובות בפ' אע"פ (דף סד:) ומה היא עושה לו משקל חמש סלעים שהי' ביהודה שהן עשר בגליל כו' והמותר שלה ואותה העדפה שמעדפת הואיל ושלה היא אוסרת עליו אם לא יפר: **ר' יוחנן בן נורי אומר.** להכי יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו דאותה מלאכה שעושה אחר הגירושין כשתבא ברשותו אסור באותה מלאכה ובכל מעשה ידיה הגירושין ואילך וקסבר אדם אוסר דבר שלא בא לעולם כגון מעשה ידיה שעתידה לעשות דלכשתבא לעולם אחר גירושין אע"פ שלא בא ברשותו בעת שבא לעולם דהא מגורשת היא לכשבאה ברשותו שתנשא לו שיהא אסור. ורבי עקיבא סבר בהא מודינא לך דאדם אוסר דשלב"ל היא דהוי ברשותו לאלתר כשבא לעולם כגון העדפה אבל אין אדם אוסר דשלב"ל אע"פ שבא לעולם (ה) אינן ברשותו אלא לאחר זמן לכשיבא לרשותו חל עליהן איסור כדפירשתי: גמ'

דרבי סבר טובת הנאה ממון ורבי יוסי בר רבי יהודה סבר טובת הנאה אינה ממון לא דכולי עלמא טובת הנאה אינה ממון אלא הכא (ו)במתנות שלא הורמו קא מיפלגי ואי טובת הנאה אינה ממון מה לי הורמו מה לי לא הורמו אלא היינו טעמא דרבנן לגנב כי היכי דלא ליגנוב ורבי יוסי בר ר' יהודה סבר קנסוה רבנן לבעל הבית כי היכי דלא לישדי לטיבליה רבא אמר שאני תרומה דהיינו טעמא דיטלו על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דקא אתי למיסרא עלייהו שויא עפרא בעלמא: **מתני'** (ז)קונם שאיני עושה על פי אבא ועל פי אביך ועל פי אחי ועל פי אחיך אינו יכול להפר (ח)שאיני עושה על פיך אינו צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו (ט)ר' יוחנן בן נורי אומר (י)יפר שמא יגרשנה ותהי אסורה עליו: **גמ'** אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי למימרא דקסבר שמואל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ורמינהי (כ)המקדיש מעשה ידי אשתו הרי

דסבירא ליה דטובת הנאה ממון: (ד)**אינו משלם אלא דמי חולין שבו.** אבל לא דמי תרומות ומעשרות ואפילו לפי טובת הנאה שיש לו בהן דסבירא ליה דטובת הנאה אינה ממון: **כמתנות שלא הורמו קמיפלגי.** דרבי סבר (ו)כיון שלא הורמו תרומות ומעשרות הוו להו כחולין שבו דלאו כמי שהורמו דמיין ורבי יוסי סבר כמי שהורמו דמיין ואין לו בהם כלום ומשום הכי אינו משלם אלא דמי חולין שבו: **מה לי הורמו מה לי לא הורמו.** דכיון דטובת הנאה אינה ממון כי לא הורמו מאי הוי דהא פתיכי ביה תרומה ומעשר שאין לו בהן כלום: **אלא היינו טעמא דרבי.** דאמתא לא מיבעיא לן מי אית להו לתרוייהו טובת הנאה ממון או אינה ממון. ואי אית להו טובת הנאה אינה ממון לרבי יוסי ברבי יהודה ניחא ורבי היינו טעמיה דקנסוהו רבנן לגנב לשלם טובת הנאה של תרומות ומעשרות לבעל הבית ואי סבירא להו טובת הנאה ממון לרבי ניחא ורבי יוסי ברבי יהודה היינו טעמיה דאינו משלם אלא דמי חולין שבו משום דקנסוהו רבנן שלא ישלם לו טובת הנאה שבתרומה ומעשרות: **רבא אמר שאני תרומה.** כלומר מתני' אית לה דטובת הנאה ממון וסיפא ניחא דכהנים אלו יטלו אחרים וריש לקיש היינו טעמא דיטלו בעל כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים שאי אפשר ליתנה לישראל הלכך כיון (ז)דמיסרה עלייהו שויא עפרא (דאתו) בעלמא דאפקריה להאי טובת הנאה שיש לו בה: ומיהא שמעינן שהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולים אחרים ליטול אומן בעל כרחו ואינו יכול לעכב אע"פ שיכול לישאל על נדרו כיון דהשתא מיהא הא לא אימשל מיהו היכא דאימשיל מיינן לשלם דכיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו כיון דאימשיל הויין להו הנך פירי כאילו לא אתסרו עליה מעולם. וא"ת אם כן איאך יטלו כהנים על כרחו למה לא נחוש דלמא מיתשיל ומתהני מדידיה לאו קושיא היא דהתנן(מ) המקדש האשה על תנאי שאין עליה או עליו נדרים ונמצאו עליה או עליו נדרים אינה מקודשת מסתם שאינה מקודשת כלל ויכולה להנשא לאחר אע"ג דתניא התם(מ) הלכה אצל חכם והתירה וכן הוא שהלך אצל חכם והתירו מקודשת אלמא אע"ג דמצי מיתשיל וחייבי קדושי למפרע כל אימת דלא מיתשיל לא מיישינן דלמא מיתשיל הכא נמי דאם איתשיל עבדו כהנים איסורא למפרע כל אימת דלא איתשיל לא מיישינן להכי. הרשב"א ז"ל: **ואני מסתפק** בזה לפי שמשעה שאסרו על עצמו הפקירו וכל שזכה בו אחר קנה כזוכה מן ההפקר ואע"פ שאיסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממונו של זה אינו בטל שאיני מונא שאלה בהפקר ומשום הכי יטלו על כרחו דאי לא ודאי כיון דנדרים לאיתשולי עלייהו קיימין דמשום הכי מיקרו דבר שיש לו מתירין בפרק הנודר מן הירק (לעיל דף נט.) מיישינן דלמא מיתשיל וכי תנן אינה מקודשת לא שתהא מותרת לינשא אלא דינא קתני ואפי' תימא נמי דמילתא פסיקתא קתני היינו טעמא משום דבדידה ליכא למיחש דלא מקבלקה נפשה ובדידיה לא משכחינן בגברא אינה מקודשת אבל(ו) הוא שהלך אצל חכם והתירו מקודשת לומר שהיא מקודשת גמורה אבל לא הלך איכא למימר דחיישינן כו"ל: **מתני' קונס שאני עושה ע"פ אבא.** מה שאני עושה יהא לפי אבא בקונסו: **אינו יכול להפר.** דאין אלו נדרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה: **שאני עושה על פיך אינו צריך להפר.** מתמון ולא תאפה וכל שאר מלאכות הצטרות בשמעתא שהאשה עושה לבעלה (שם נח:) וכע"ז לעיל עט:). המקדיש מעשה ידי אשתו. במתני' (כתובות קד:) מפרש מה היא עושה לו משקל חמש סלעים כו' (שם נח:).

עין משפט נר מצוה

כבט א מיי' פ"ה מהל' איסורי הלכה ו:
ל ב מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכ' יא סמג לאוין רמג טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף ע:
לא ג מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף עא וטוש"ע אה"ע סימן פא סעיף ב:

מוסף רש"י

במתנות שלא הורמו קא מיפלגי. וכגון שנפל לו עבל זה מבית אבי אמו בהן, רבי סבר כמי שהורמו דמיין וחכה אבי אמו במרומה ומעשרות שבו, אף מעשר ראשון לכהנים, מדקנסיהו עזרא לגזים (קדושין נח:). שאיני עושה על פיך. אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונס (יבמות צג.) יהי עליך בהקדש מלאכות לו (כתובות נט:) מעשי ידי יהיו לפיך בהקדש (קדושין טג.). אינו צריך להפר. נדר זה, שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו (כתובות נט:) אין בעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו (קדושין סג.) לכיון דקא משעבדת ליה למעשה ידיה לא מצית נדרה (יבמות צג.) ואפילו לשמא תעדיף ממי לא חיישינן, דאי מעדפא ממי לבעל הוא (כתובות סו.). שמא תעדיף עליו. על מעשה ידיה. יותר מן הראוי לו, ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו, ובכתובות (סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ח' סלעים שהי ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, ולכי אתיא העדפה קדמה אע"ג דלא נאה לעולם כשעת הנדר (קדושין סג.) ועפי' לא משעבדת ליה ואתעדפה חייל נדר ואע"ג דעדיין לא עשאתה המלאכה (יבמות צג.) ומוכר זה אינו שלו ויכולה להקדישו (כתובות נט. וכע"ז שם סו.). ר' יוחנן בן נורי אומר יפר. אף עיקר מעשה ידיה לריך הפרה (שם נט.). שמא יגרשנה. ויהא הנדר חל, שמגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה, ותהא אסורה עליו. לחזור לו, לפי שנאסר מעשה ידיה עליו ואי אפשר לו ליהנות שלא יתערב בשלו: ר' יוחנן בן נורי סבר עיקר מעשה ידיה לריך שתהא יגרשנה ואז יחול הנדר ולא יכול להחזירה: גמ' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. דהכי עדיין לא גרשה וגם לא מעשה מעשה בידיה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כ' יוחנן וכו' ואינן ברשותו אלא לאחר זמן דלכשיבואו לרשותו יחול עליהן:

פירוש הרא"ש

דרבי סבר טובתהנאה ממון. הלכך צריך לשלם לו כל דמי הטבל: ור' יוסי בר' יהודה סבר לא הוי ממון. הלכך אינו חייב לשלם לו אלא דמי החולין: ואי אמרת טובת הנאה אינה ממון מה לי הורמו ומה לי לא הורמו. ומיהו בפ"ק (ל"ל בפרק שני דף נח:) דקדושין מוקי פלוגתייהו בהכי וביבמות שנפלו לו עבלים מבית אבי אמו כהן למאן דאמר כמי שהורמו דמיין זכה בהן ואין צריך לימסם לכהן ולמאן דאמר לאו כמי שהורמו דמיין לא זכה בהן וצריך לקיים מצות נתינה וקונה דהכא תמוה מאוד דעל כרחין המתרץ דמוקי פלוגתייהו בנתנות שלא הורמו אי אפשר לפרשו אלא כדמפרש לה בקדושין וא"כ מאי מקשי ליה תו מה לי הורמו ומה לי לא הורמו ודקאמר בתוספתא דקדושין וכתב רבינו שהמקשה לא הבין דברי המתרץ ולא חש לפרש (אלו) [ל"ל אלין] דבריו ואמר לו תירוץ אחר: ורבי יוסי בר' יהודה סבר קנסו רבנן לבעל הבית. תימה מה טעם לריכין לקנס זה כיון דטובת הנאה אינה ממון מן הדין מיפטר לגנב ונראה דטעמיה [אחרינא] הוא מיבעית אימא דכולי עלמא טובת הנאה ממון וטעמא דרבי יוסי בר' יהודה דפטר לגנב משום דקנסינן לבעל הבית והכי איתא בקדושין בהדיא ולבעל הבית משום דהוא: **רבא אמר שאני תרומה** כו'. פירוש לעולם טובת הנאה ממון והאי דקתני מתני' דיטלו בעל כרחו ולא מייתינן לטובת הנאה משום דכיון שנפלו לו מבית אבי אמו בהן, רבי סבר כמי שהורמו דמיין וחכה אבי אמו במרומה ומעשרות שבו, אף מעשר ראשון לכהנים, מדקנסיהו עזרא לגזים (קדושין נח:). שאיני עושה על פיך. אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונס (יבמות צג.) יהי עליך בהקדש מלאכות לו (כתובות נט:) מעשי ידי יהיו לפיך בהקדש (קדושין טג.). אינו צריך להפר. נדר זה, שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו (כתובות נט:) אין בעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו (קדושין סג.) לכיון דקא משעבדת ליה למעשה ידיה לא מצית נדרה (יבמות צג.) ואפילו לשמא תעדיף ממי לא חיישינן, דאי מעדפא ממי לבעל הוא (כתובות סו.). שמא תעדיף עליו. על מעשה ידיה. יותר מן הראוי לו, ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו, ובכתובות (סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ח' סלעים שהי ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, ולכי אתיא העדפה קדמה אע"ג דלא נאה לעולם כשעת הנדר (קדושין סג.) ועפי' לא משעבדת ליה ואתעדפה חייל נדר ואע"ג דעדיין לא עשאתה המלאכה (יבמות צג.) ומוכר זה אינו שלו ויכולה להקדישו (כתובות נט. וכע"ז שם סו.). ר' יוחנן בן נורי אומר יפר. אף עיקר מעשה ידיה לריך הפרה (שם נט.). שמא יגרשנה. ויהא הנדר חל, שמגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה, ותהא אסורה עליו. לחזור לו, לפי שנאסר מעשה ידיה עליו ואי אפשר לו ליהנות שלא יתערב בשלו: ר' יוחנן בן נורי סבר עיקר מעשה ידיה לריך שתהא יגרשנה ואז יחול הנדר ולא יכול להחזירה: גמ' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. דהכי עדיין לא גרשה וגם לא מעשה מעשה בידיה:

תוספות

לא דב"ע אינה ממון והבא במתנות שלא הורמו קמיפלגי. ומפרש בירושלמי בטבלין שנפלו לו מבית אבי אמו בהן ממון מה לי הורמו ומה לי לא הורמו. [ובקידושין (דף נח:) מצני דמיירי בישראל] שנפלו לו [טבלים] מבית אבי אמו בהן וא"ע אמאי לא מצני הכא כי התם דמיירי בכהן ולכך אינו שלו ומותרין ליטלו בעל כרחו דהוי כמי שהורמו דמיין לימסם לכהן ולכך אינו שלו אבל בפיפה ואחר לזרע לגנב רבנן לגנב. ב) דמשמ"ה מיפטר דטובת הנאה אינה ממון ורבי יוסי ברבי יהודה סבר קנסו רבנן לבעל הבית ואי קשיא לימא דאינו ממון ומיפטר לגנב וים לומר דהוי כמו תירוץ אחר [ת"ק] דלכ"ע טובת הנאה [הוי] ממון ואפ"ה מיפטר דקנסו לבעל הבית והא דקאמר רבי סבר דקנסו רבנן לגנב דבסבירא ליה דלכ"ע טובת הנאה אינה ממון וכן היא הסוגיא סוף פרק שני דקידושין מיבעית אימא אינה ממון וטעמא דרבי דקנסו לגנב ומיבעית אימא

ממון וטעמא דרבי יוסי דקנסו לבעה"ב: **רבא אמר.** מתניתין אית ליה טובת הנאה ממון והיינו טעמא דמתניתין דיטלו בעל כרחו כיון דמיסר עלייהו הוי עפרא בעלמא. כיון שאסר כל הכהנים וגוים אם כן אמור תרומותיו לשום כהן ואין לו בהם שום טובת הנאה שאינו יכול ליתנם לשום אדם ולעכבכו לעצמו לא מצי ולכך אינו שלו ומותרין ליטלו בעל כרחו דהוי כמי שאינו שלו אבל בפיפה דמותר ליהנות למקצת הכהנים הוי לו טובת הנאה בה ואסורין לגנב ולטבלה אותם כהנים שאסר: קונם שאני עושה **לאבא ולאביך לא יפר.** שאין זה נדר שבינו לבינה שאין לו לאוסם אם יאסרו (חכמים) במעשה ידיה: **על פיך אינו צריך להפר.** דאשתעבדא ליה: **יפר שמא תעדיף.** ממה שפסקו חכמים דהיינו משקל חמש סלעים: רבי יוחנן בן נורי **אומר** אף בשביל עיקר מעשה ידיה לריך להפר שמא יגרשנה: **דמיסרא דסבר שמואל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.** שעדיין לא גרשה ועדיין לא בא לעולם מעשה ידיה שהיא מקדשה עתה: